

Pásztor Szabolcs¹

A nagyhatalmi versengés gazdasági okai a Száhel-övezetben a 2020-as évek derekán²

Ez a tanulmány a Száhel-övezet geopolitikai helyzetét vizsgálja napjainkban. A régió természeti erőforrásokban való gazdagsága, különösen az ásványkincsek és a foszszilis energiahordozók tekintetében, vonzó célponttá tette ezt a földrajzi egységet a nagyhatalmak számára, beleértve az Egyesült Államokat, Kínát, Oroszországot, Franciaországot és más feltörekvő államokat. Az elemzés rávilágít a nagyhatalmi versengés gazdasági mozgatórugóira, ehhez elemzi a térségben található fontos ásványkincsek elhelyezkedését, mint például az arany és a vasérc, valamint a terület klimatikus és társadalmi kihívásait. A következtetések között az rajzolódik ki, hogy a Száhel-övezet a következő évtizedekben továbbra is fontos színtere marad a világgazdasági és geopolitikai versenynek, mivel az ásványi erőforrások iránti globális kereslet és a regionális instabilitás felerősíti a nagyhatalmi jelenlétet.

Kulcsszavak: Afrika, Száhel-övezet, nagyhatalmi versengés, geopolitika, ásványkincsek

Economic Drivers of Great Power Rivalry in the Sahel Region in the Mid-2020s

This paper examines the geopolitical situation of the Sahel region in contemporary times. The region's wealth of natural resources, particularly its mineral deposits and fossil fuels, has made it an attractive target for major powers, including the United States, China, Russia, France, and other emerging states. The study highlights the economic drivers behind the competing great powers, analysing the distribution of key minerals in the region, such as gold and iron ore, as well as the climatic and societal challenges faced by the area. The paper concludes that the Sahel will remain an important arena for global economic and geopolitical competition in the coming decades, as the global demand for mineral resources and regional instability continue to intensify the presence of great powers.

Keywords: Africa, Sahel region, great power competition, geopolitics, mineral resources

Bevezető gondolatok

A nagyhatalmi versengések helyszíne változó, és különböző szempontok szerint jöhetnek létre olyan földrajzi területek, ahol ez a rivalizálás kiéleződhet. Ugyanakkor bizonyos

¹ Pásztor Szabolcs az NKE Közgazdaságtani és Nemzetközi Gazdaságtani Tanszékének habilitált egyetemi docense. E-mail: pasztor.szabolcs@uni-nke.hu

² A tanulmány a TKP2021-NVA-16 azonosítószámú NKE HHK „Alkalmazott katonai műszaki, had- és társadalomtudományi kutatások a nemzetvédelem, nemzetbiztonság területén a Hadtudományi és Honvédtisztképző Karon” című pályázat keretében készült.

szabályszerűségeket megállapíthatunk, így például kijelenthető, hogy a jelenség létrejöttéhez szükség van egy hatalmi vákuumra az adott térségben, többek között ilyen Közép-Ázsiában a Szovjetunió felbomlása után kialakult helyzet,³ illetve a szubszaharai régió függetlenedés utáni viszonyrendszere. Emellett pedig a térségnek kellő erőforrásokkal kell rendelkeznie, hogy gazdasági szempontból vonzóvá váljék más, előnyösebb pozícióban lévő országok, elsődlegesen az aktuális világréndben nagyhatalmi pozícióval rendelkező államok számára. Nyilvánvaló módon egy ilyen versengéshez szükség van kellő mennyiségű országra, amely olyan saját gazdasági hatalommal rendelkezik, ami lehetővé teszi számára, hogy erőforrásait külföldön ne pusztán csak befektesse, hanem hajlandó legyen kockázatot vállalni más vetélytársakkal szemben.

Ilyen szempontból a jelenkori afrikai kontinens különösen is termékeny táptalajként szolgál az ehhez hasonló hatalmi versengéseknek, részben gazdasági okok miatt is. Ugyanakkor fontos kijelenteni, hogy ehhez a helyzethez hozzájárul a 21. század sajátos hidegháború utáni helyzete, amelyben a korábban kétpólusú világ összeomlását követően a győztes amerikai fél mellett komoly hatalmi vákuum jött létre, és ez köztudottan egy újabb hatalmi átrendeződésnek ágyazott meg korunkban. Ezenkívül Afrika esetében egy sajátos helyzet áll fenn. Nevezetesen a 20. század második felében történt dekolonizáció után nem pusztán a két szuperhatalmat illetően jött létre egy szabad befolyási terület, hanem egyéb szempontból is vákuum képződött a gyarmatosító országok háttérbe vonulásával. Ez amellett, hogy instabillá tette a térség frissen létrejött országait, az egyes államokban olyan gazdasági helyzetet idézett elő, amely a korábban ki nem használt természeti erőforrásokat a gazdasági célú gyarmatosító törekvések fókuszába helyezte. Ezzel előkészítette a terepet a napjainkban kibontakozó gazdasági versengéshez az egész kontinensen, így a Száhel-övezetben is.⁴

A Száhel-övezet országai különösen erősen ki vannak téve ennek a gazdasági csatározásnak, amelynek okait ez a tanulmány hivatott feltárni. Kétségtelen, hogy ez a helyzet nem vezethető le pusztán gazdasági, történelmi vagy politikai tényezőkből, egészen meghatározó szempont a természetföldrajzi környezet determináltsága is. Ezek összessége egy olyan sajátos geopolitikai és világgazdasági helyzetet eredményez, amelynek következtében a Száhel-övezet különösen aktív résztvevője a világgazdasági folyamatoknak. A tanulmány az okokat vizsgálja, kezdve az általános meghatározottságoktól, a természeti erőforrásokon át, egészen a tényleges nagyhatalmi jelenlétig.

A Száhel-övezet földrajzi meghatározottsága

A szóban forgó terület vizsgálatánál érdemes kiemelni, hogy meghatározása még ma sem egyértelmű, mivel a használt tudományos eszközöknek megfelelően más országokat és régiókat jelölhetünk ki az afrikai kontinensen, ha a Száhel-övezetről esik szó. Gyakori a természetföldrajzi síkon való meghatározás, amely arra mutat rá, hogy a Száhel-övezet

³ Vasas László (2020): *Közép-Ázsia: Eurázsiai Gazdasági Unió vagy Övezet és Út? Polgári Szemle*, 16(1–3), 336; Vasas László (2024): *Változó Közép-Ázsia: a pragmatizmus kényszere. Pólusok*, 5(2), 3.

⁴ Pásztor Szabolcs (2020): *Versenyfutás(ok) Afrikáért – Világgazdasági integráció és marginalizáció? Külgazdaság*, 64(9–10), 48.

a kontinens északi részén húzódik keresztül az Atlanti-óceántól a Vörös-tengerig, Szenegáltól Eritréig. Ennél egzaktabb a lehatárolásunk akkor, ha arra mutatunk rá, hogy a Száhel-övezet Észak-Afrikában, a Szahara, a kontinens és a világ legnagyobb sivatagának déli peremén helyezkedik el, kiterjedése mintegy 5,4 millió km². Más földrajzi értelemben a Száhel a Szahara és az észak-afrikai szavannarégiók közötti átmeneti övezetet jelenti, amely kiterjed a kontinens több országára. A lehatárolásra van egy szűkebb megközelítés is, amely a földrajzi régióba egyértelműen beletartozó államok területét jelenti: Szenegált, Mauritániát, Malit, Burkina Fasót, Nigert, Csádöt és Szudánt. Ezzel jóval szűkebb, de így is jelentős, 3 millió km²-nyi területről beszélünk, amely minden szempontból homogénebb, és így könnyebb általános képet alkotni a szóban forgó államokról.⁵ Látható azonban, hogy több állam található ezen a területen, így ez a régió egyébként hatalmas társadalmi és kulturális diverzitást mutat, amelyből többek között gazdasági különbségek is adódnak. Ezek az eltérések pedig fontos következményekkel járnak együtt. Talán éppen emiatt is érdemes ráirányítani a figyelmet arra, hogy – amint más esetekben is – a szigorúan természetföldrajzi elkülönítés nem esik egybe a praktikus szempontból használt társadalmi-gazdasági Száhel-övezet meghatározással.

Ezekről az országokról társadalmi szempontból elmondható, hogy az afrikai kontinens egyik legszegényebb és legnagyobb egyenlőtlenségekkel rendelkező területéhez tartoznak, ahol alacsony az oktatási és egészségügyi infrastruktúra színvonala, és a lakosság jelentős része él kiszolgáltatott helyzetben. A politikai instabilitás, az etnikai és vallási konfliktusok pedig tovább súlyosbítják a helyzetet, ami gyakran menekülthullámokhoz vezet.⁶

Klimatikus jellemzői alapján a Száhel-övezet egy igen törekeny ökoszisztéma, amely szemiárid éghajlata és átmeneti jellege miatt területén belül is érzékelhető különbségekkel rendelkezik. Egyik legfontosabb problémája a félsivatagos időjárási viszonyaiból adódik, ami társadalmi szinten élelmezési nehézségeket okoz, emellett magától értetődő módon a vízellátás is problémát jelent. Ezek a tényezők egy még mindig rurális jellegű társadalom esetében megnehezítik a munkahelyteremtést, a munkavállalást, ami nagy gond az itt élők számára. Mindez alapvető társadalmi és politikai instabilitást eredményez a térségben.⁷

Az elhelyezkedéséből adódóan az esőzés tekintetében eleve is szegényes régiót a modern korban a klímaváltozás kifejezetten instabillá teszi. A területen általánosan jellemző az elsivatagosodás és a forró szélsőség felé történő eltolódás, ami tovább növeli a már említett problémákat. Emellett pedig ez az egyre törekenyebbé váló ökoszisztéma mostanra a közvetlen emberi beavatkozásokra is rendkívül érzékenyvé vált, ami még instabilabbá teszi az övezetet, esetenként drasztikusan növelve a fentebb említett hatásokat. Ennek tükrében pedig nem véletlen, hogy több környezetvédelmi projekt is létrejött ezeknek a folyamatoknak a megállítására és visszafordítására.⁸

A terület továbbá komoly demográfiai kihívásokkal néz szembe, ami a már fentebb említett ökológiai problémát csak felerősíti. Ez az amúgy is érzékeny és kis eltartóképességű

⁵ Varga Márton (2016): *A Száhel-övezet válsága*. *Hadtudomány*, 26(E-szám), 72.

⁶ Minderről lásd Marsai Viktor (2024): *Rejtő nyomában II – Magyarország és a Magyar Honvédség csádi szerepvállalása*. *SVKI Elemzések*, (7), 1–13.

⁷ Varga 2016: 70–71.

⁸ OECD (2022): *Natural Resource Governance and Fragility in the Sahel*. Párizs: OECD Publishing, 12–13.

természetes környezet így rendkívüli fenntarthatósági kihívásoknak van kitéve. Széles körben ismert tény, hogy a népességnövekedés nem áll meg, hiszen napjainkban már a 127 millió főt is átlépte a lakosság szám, míg 2030-ra a 200 milliót, 2050-re pedig a 340 milliót is elérheti a jelenlegi becslések szerint.

A Száhel-övezet tehát a társadalmi és földrajzi jellemzői alapján egy összetett és hatalmas kiterjedésű régió, amely komoly kihívásokkal néz szembe. Ezzel párhuzamosan a geopolitikai helyzetéből adódóan nyitva áll a világ azon nagyhatalmai számára, amelyek a befolyásukat kívánják növelni, így a terület az utóbbi időben a politikai csatározások helyszínévé is vált. Ennek a helyzetnek az elsődleges oka a fentebb már vázolt földrajzi, klimatikus, társadalmi és gazdasági nehézségek mellett az, hogy a politikai vákuumban a rendelkezésre álló erőforrások megszerzése és kiaknázása egészen nagy profittal kecsegtet a befolyásukat növelni kívánó országok számára.

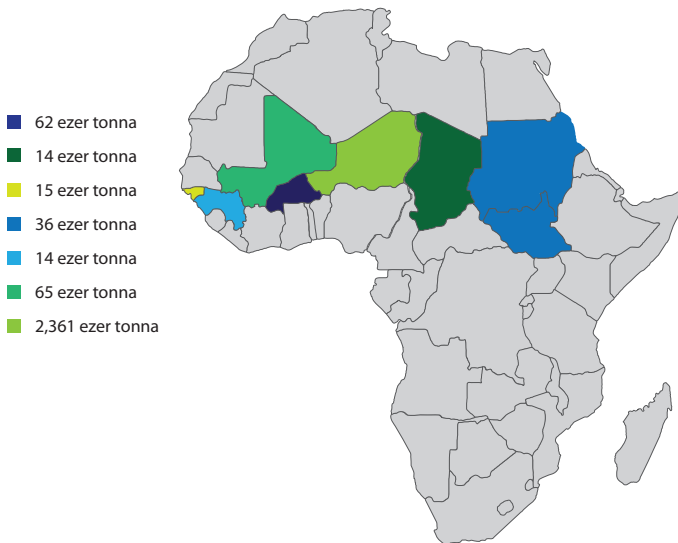
A Száhel-övezet ásványkincsállományának részletes feltérképezése

A világgazdaság különböző régióiban a nagyhatalmak versengésének létrejöttéhez nem elég önmagában a hatalmi vákuum, szükség lehet ugyanis például olyan gazdaságilag vonzó tényezőkre, amelyek jelentősen tudják katalizálni a nagyhatalmi érdeklődést. Mint például az olyan nyersanyagbázis, amely miatt megéri ezeknek az államoknak befektetni az adott térségben.

Nyugat-Afrika és általában a Száhel-övezet pedig nem pusztán feltérképezett és már jól kihasznált, hanem kiaknázatlan nyersanyaglelőhelyekben is rendkívül gazdag. Ezek pedig nemcsak önmagukban nagy léptékű és olcsó elérhetőségük miatt számítanak stratégiai fontosságú lelőhelyeknek, hanem változatosságuk miatt is. Ásványi nyersanyagok és energiahordozók tekintetében hatalmas diverzitásról beszélhetünk a térségben, és ezek jelentős érdeklődésre tarthatnak számot világgazdasági potenciáljuk miatt. Ezt a lehetőséget ugyanakkor a régió országai nem tudják kihasználni, fejletlenségük és gazdasági fejletlenségük miatt, nem is említve az infrastrukturális hiányosságokat. Az erőforrásokat csak külföldi államok és nagyvállalatok befektetésével lehet sikeresen kiaknázni, és az előbbieik közül is csak nagyhatalmi státuszban lévő országok képesek kellő mennyiségű összeget rászánni erre a vállalkozásra. A rendelkezésre álló változatos erőforrások között megtalálhatók az olyan nemesfémek, mint az arany, vagy az olyan értékes ásványkincsek, mint például a gyémánt. Vannak továbbá ipari szempontból kiemelkedő jelentőségűnek számító ércelemek: vas, ón, bauxit, réz, cink és ólom, továbbá a fosszilis nyersanyagok tekintetében is kiemelkedő lehetőségek vannak. A nyersanyaggazdagság és a szegénység tehát egy gazdaságilag elmaradott régióban jár kéz a kézben. Kőolaj- és földgázmezők is több helyen találhatók az övezet területén, amelyek minden, a klímaváltozás elleni küzdelem és a fosszilis energiaforrások háttérbe szorítására irányuló törekvés ellenére továbbra is megkerülhetetlenek a világgazdaságban. A fosszilis energiahordozók leginkább az olyan fejlődő országokban, mint Kína vagy éppen India, még a közeljövőben is

elsődleges energiahordozóként és jövedelmező gazdasági erőforrásként szolgálnak majd a nemzetgazdaságoknak és az azok kiaknázására vállalkozóknak.⁹

A Száhel-övezet aranykészletei kiemelkedő gazdasági potenciállal bírnak az ásványkincssel rendelkező országok számára, azonban a lelőhelyek több államra is kiterjednek (1. ábra), így hozzájárulnak a helyi szinten jelentkező államközi feszültségekhez és határvillongásokhoz. A legfontosabb aranylelőhelyekkel rendelkező országok: Mali, Guinea, Burkina Faso, Niger és Ghána. A kitermelők közül egyértelműen Mali a legjelentősebb a Száhel-övezetben és egész Afrikában is. Mindez persze nem új keletű, hiszen a gyarmatosítás előtti időszakokban a területen létező elődállamok a kontinens szintjéhez mérten jóval nagyobb gazdagsággal és státusszal rendelkeztek, és részben a helyi aranybányákra alapozták gazdagságukat. A régió déli részén, különösen az ország keleti felén, gazdag aranykészletek találhatóak, ezek közel helyezkednek el a Burkina Faso és Niger által képezett hármashatárhoz. A nyersanyaglelőhely részben át is nyúlik ezekbe az országokba a Niger folyó völgyének vidékén.

1. ábra: A Száhel-övezet országainak aranykitermelése a 2020-as évek derekán

Forrás: a szerző szerkesztése a US Geological Survey CEIC adatai alapján

Talán ezért sem véletlen, hogy a térségben jelentős tuareg lázadásokra is sor került korábban, terrortámadásokkal egyetemben, így elmondható, hogy a hatalmas ásványkincsvagyont etnikai és vallási alapú erőszakcselekmények árnyékolják be. Ezek pedig a politikai instabilitás egyértelmű jelei. Mali aranykitermelése az ország GDP-jének 2/3-át

⁹ Cooper, Rachel (2018): *Natural Resources Management Strategies in the Sahel*. Brighton: Institute of Development Studies, 2–3.

adja, és fontos bevételi forrást jelent a helyi gazdaságnak. Ezt mi sem példázza jobban, mint hogy Mali a legnagyobb aranykitermelő a világon.¹⁰

Burkina Faso ugyancsak aranytelepekkel rendelkező ország, de ezek kiaknázottsága korántsem olyan jelentős, mint Malié (1. táblázat). A nyersanyaglelőhelyek az ország keleti határrégiójához kötődnek, a kis léptékű bányászat pedig önmagában is évi 50 tonna aranyat termel ki az ország területén. Nigerben a határ túloldalán szintén kiemelkedő aranylelőhelyek találhatók, így egyértelműen ez a terület mutatja a legnagyobb koncentrációt az arany lelőhelyeit tekintve. Nyugat-Afrika más részein, így a Száhel-övezet tágabb értelmezési tartományában is vannak még lelőhelyek, ilyen például Guinea, amely a keleti és déli régiókban rendelkezik jelentős aranykészletekkel, amely az országban hagyományosan fontos iparág, a bányászat alapját képezi. Guinea más fontos ásványkincsekkel is bőségesen rendelkezik. Ghána szintén kiemelkedő aranytermelő a Száhel-övezetben. Az ország területén elterülő Aranyöv nevű régióban jelentős aranykészletek találhatók, amelyek kiaknázása és felhasználása régre nyúlik vissza.¹¹

Az aranykészletek hatékony és felelős kiaknázása tehát láthatóan kulcsfontosságú a régió lakosságának jóléte és a gazdasági fejlődés szempontjából, de különösen a Száhel-övezet nehéz és instabil helyzete miatt nem képes ezt önerőből megvalósítani, hanem inkább külső segítséggel, ami a nagyhatalmak helyi ambícióinak rendkívül előnyös helyzetet teremt.

A gyémánt mint ipari nyersanyag szintén jelen van a térségben. Nyugat-Afrikában a legfontosabb lelőhelyek a régió délnyugati felében találhatók, így Sierra Leone a legkiemelkedőbb ebben az erőforrásban, olyannyira, hogy hosszú ideig ennek kitermelése volt az ország fő gazdasági tevékenysége.¹² Emellett Guinea keleti és déli területeinek, valamint Libéria középső és déli régiójának a gyémánttelepei és erre épülő bányászata is jelentős. Nyugat-Afrika mellett a szűken vett Száhel-övezet országaiban is megjelenik a kitermelés, igaz, korántsem ezen a színvonalon. Mali és Burkina Faso is rendelkezik jóval szerényebb és kevésbé feltérképezett gyémántvagyonnal, ami fontos gazdasági potenciál lehet a későbbiekben.

A vasérc a történelmi távlatokból nézve mindig is, de mai korunkban is kiemelkedően fontos exportterméknek számít. Jelentős telepek találhatók a Száhel-övezet legkülönbözőbb pontjain, amelyeknek gazdasági jelentősége korántsem elhanyagolható, még világszinten sem. Mauritánia a legnagyobb vasérctermelője és -exportőre a régióknak. Az országban jelentős készletek találhatók, különösen Zouérat és Fdérik régiókban, az északnyugati határnál. Ezek a jelentős vasércbányák ugyanakkor közel vannak Nyugat-Szahara jogilag kétséges helyzetű politikai entitásához, és noha nincs éles határvita a két államalakulat között, a régió instabilitását mindenképpen meghatározhatja ez a tényező,

¹⁰ Mainguy, Claire (2011): Natural Resources and Development: The Gold Sector in Mali. *Resources Policy*, 36(2), 124.

¹¹ Kevane, Michael (2015): *Gold Mining and Economic and Social Change in West Africa*. In Monga, C. – Lin, J. Y. (szerk.): *The Oxford Handbook of Africa and Economics Vol. 2. Policies and Practices*. Oxford: Oxford University Press, 340–353.

¹² Maconachie, Roy – Binns, Tony (2007): 'Farming Miners' or 'Mining Farmers?': Diamond Mining and Rural Development in Post-Conflict Sierra Leone. *Journal of Rural Studies*, 23(3), 369–371.

ugyanis a békés viszonyt jól mutatja, hogy a vasérc kitermelése már évtizedek óta folyik a területen.¹³

A második legfontosabb kitermelő ország Niger. Az államalakulat északi részén ismeretek leginkább a vasérclelőhelyei, különösen az Agadez régióban. Az ország ugyanakkor inkább uránbányászatáról ismert, amely egyrészt egy újabb fontos erőforrással gazdagítja a régiót, másrészt pedig beemeli a nagyhatalmi érdeklődés fókuszába. Emellett Mali területén is található vasérclelőhelyek, amelyek ugyancsak érdeklődésre tartanak számot.

Több, egyébként egyesével kevésbé jelentős fémlelőhely is található a térségben, amelyek azonban összességében mégis csábító lehetőséget biztosítanak más kontinensek nagyhatalmainak. Kevésbé nagy, de mégis számottevő mennyiségben található ónlelőhelyek Nigerben, Maliban és Csádban. Már jóval jelentősebb részben fordulnak elő olyan egyéb fémek, mint például a réz, a cink és az ólom Mauritánia északi területein, amelyek még nincsenek jól kiaknázva, valamint megemlíthetjük Mali és Burkina Faso hasonló lelőhelyeit is.¹⁴

A fémek közül még fontos kiemelni a bauxitvagyont, amely az alumínium előállításának nélkülözhetetlen inputja, egyébként pedig a gépgyártás kulcsfontosságú alapanyaga. Ennek a nyersanyagnak a lelőhelye a kontinens nyugati peremén, Guineában és Bissau-Guineában található, ugyanakkor iparilag könnyen felhasználható mennyiségben van jelen Maliban is. Fontos azonban megjegyezni, hogy mint minden fém kitermelésénél, általában komoly felszínbolygatás történik, ami a bauxit bányászatánál halmozottan jellemző. A már korábban is említett igen érzékeny ökológiai helyzetet megbontva pedig olyan folyamatokat idézhet elő, amelyek csak tovább növelhetik a régió társadalmi és politikai instabilitását, veszélyeztetve ezzel a nagyhatalmak által folytatott versengés profitlehetőségeit.¹⁵

A különböző ércek sokszínű választéka mellett nem olyan feltűnő, de a Száhel-övezet jelentős gazdasági potenciállal rendelkezik a fosszilis energiahordozók tekintetében. Ugyan Nyugat-Afrikában a kőolajat és a földgázt nézve egyértelműen Nigériának van vezető szerepe, 1 187 000 hordó napi nyersolaj-kitermeléssel, de vannak kihasználatlan kőolaj- és földgáztelepek szerte a Száhel-övezetben is.¹⁶ Ezek ugyan még nem járulnak hozzá az országok GDP-termeléséhez oly mértékben, mint Nigéria, de a mezők jelentős bevételt hozhatnak a jövőben a költségvetés(ek)nek.¹⁷

Az egyik ilyen terület Niger keleti régiója, ahol a feltételezések szerint feltérképezetlen kőolaj- és földgázmezők húzódnak. Csád szintén ismert kőolaj- és földgázkészleteiről, habár ezek pontos méretét nehéz megállapítani, és egyelőre kiaknázottsága is jóval elmarad a vetélytársaihoz képest. A földgáz- és kőolajmezők az ország déli részén található, például a Doba-medence területén. Szudán és Dél-Szudán határán egyes területeken jelentős kőolaj- és földgázkészletek is vannak, noha az országok közötti politikai

¹³ Cooper 2018: 9.

¹⁴ IUCN (2012): *Mining Sector Development in West Africa and Its Impact on Conservation*. Gland–Ouagadougou: IUCN, 15–17.

¹⁵ IUCN 2012: 24–25.

¹⁶ *Oil and Gas in Africa* (2014). Amstelveen: KPMG, 10.

¹⁷ Ojo, M. O. – Adebuseyi, B. S. (1996): The State of the Nigerian Petroleum Industry: Performance, Problems and Outstanding Issues. *Economic and Financial Review*, 34(3), 647–648.

és gazdasági feszültségek miatt a kiaknázásuk és az exportjuk gyakran problémákba ütközik. A helyzet változására pedig kevés esély mutatkozik az elkövetkező évtizedekben, ami azért is sajnálatos, mert a fosszilis energiaforrások lelőhelyei teljes egészében a határ menti régiókban vannak.¹⁸

Összességében tehát kijelenthető, hogy az ásványkincsállomány a térségben rendkívül jelentős, ugyanakkor a kitermelés sokszor a társadalmi és politikai instabilitás miatt komoly akadályokba ütközik. Mindez lényeges kockázatot jelent a nagyhatalmi érdeklődők számára is, ám úgy tűnik, ezek a nehézségek nem tántorítják el a szóban forgó erőket az értékes pozíciók megszerzésétől.

1. táblázat: A Száhel-övezet országainak nyersanyag-kitermelése 2020-ban

Ország	Arany	Gyémánt	Vasérc	Ólom	Kőolaj	Földgáz	Ezüst
Burkina Faso	62 ezer tonna	n. a.	n. a.	1 tonna	n. a.	n. a.	1000 kg
Csád	14 ezer tonna	kb. néhány ezer karát	n. a.	n. a.	23 ezer hordó/nap	a ker. szintet nem éri el	n. a.
Bissau-Guinea	15 ezer tonna	n. a.	kb. néhány ezer tonna	100 ezer tonna	n. a.	n. a.	n. a.
Dél-Szudán	36 ezer tonna	n. a.	n. a.	n. a.	145 ezer hordó/nap	a ker. szintet nem éri el	n. a.
Guinea	14 ezer tonna	14 ezer karát	15 millió tonna	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.
Mali	65 ezer tonna	1–2 ezer karát	kb. néhány ezer tonna	1,5 tonna	n. a.	n. a.	n. a.
Niger	2,361 ezer tonna	n. a.	kb. néhány ezer tonna	50 ezer tonna	2–5 ezer hordó/nap	n. a.	120 kg
Szudán	36 ezer tonna	3 ezer karát	kb. néhány ezer tonna	n.a.	110 ezer hordó/nap	2,5 Mrd köbméter	107 ezer kg

Forrás: a szerző szerkesztése a Country and Sector Information for International Business és a Statista adatai alapján

A nagyhatalmi érdeklődés lehetséges területei

A Száhel-övezet iránti nagyhatalmi érdeklődés az elmúlt években növekedett, mivel a régió értékes erőforrásokkal rendelkezik, és stratégiaileg fontos szerepet játszik az afrikai kontinens és a globális geopolitika szempontjából. A nagyhatalmak, köztük az USA, Kína, Oroszország és további államok, különböző módon fejezik ki érdeklődésüket a régió iránt, és ezek mögött a kontinens helyzetéből adódó, javarészt egyértelmű motivációk állnak.

Az egyik ilyen szempont az energiabiztonság kérdése. A kőolaj- és földgázmezők jelentőségét tekintve a Száhel-övezet vonzó célpont a nagyhatalmak számára. Az USA és más nyugati országok ma már jobban érdekeltek a kőolaj- és a gázellátás

¹⁸ Balog Péter (2020): A két Szudán – Geopolitika katonaföldrajzi szemmel. *Felderítő Szemle*, 19(3), 38–39.

biztonságában, ugyanis eddig az orosz erőforrások kézenfekvők voltak, de a 2022-ben kirobbant orosz–ukrán háború energiaválságot idézett elő, és a sokszor egyoldalú energiafüggés nehéz helyzetbe hozta az érintett – leginkább európai – országok lakosságát. Ennek tükrében pedig nem véletlen, hogy az USA mellett Franciaország a másik nagy érdeklődő a térség iránt.

Ezzel párhuzamosan Kína és Oroszország mint feltörekvő gazdaságok keresnek a terjeszkedésükhöz új terepeket, ami merőben offenzív hozzáállást jelent Afrika kérdéséhez. Ebben az egyik fontos eszköz a BRICS (Brazília, Oroszország, India, Kína és a Dél-afrikai Köztársaság) afrikai nyitása és az ehhez kapcsolódó egyéb intézményi bővítések. Kína és Oroszország így bizonyos szempontból a nyugati országok taktikáját megelőzve igyekeznek a befolyásukat kiterjeszteni, ezzel további, de az energiakérdés területén más jellegű függésben tartani a nyugati államokat.¹⁹

A gazdasági szempontok mellett ugyanakkor érdemes biztonságpolitikai tényezőket is mérlegelni, amelyek szintén szerepet játszanak a nagyhatalmi érdeklődés felerősödésében. A Száhel-övezet instabil biztonsági helyzete, beleértve a terrorista akciókat, a lázadásokat és a fegyveres konfliktusokat (legyenek azok politikai vagy etnikai jellegűek), fontos célponttá teszi a régiót a nagyhatalmak számára, amelyek katonai jelenléttel is befolyásolni kívánják annak politikai és biztonsági dinamikáját. Részben természetesen teszik ezt gazdasági szempontjaik megőrzéséért, másfelől pedig az afrikai általános politikai és gazdasági helyzet által okozott migrációs hullámok és terrorcselekmények mérséklésének céljából. Nem hunyhatunk szemet továbbá a fegyverszállítások felett sem, amelyek az exportőr országok számára jelentős bevételeket hozhatnak.

Sokrétű eszköztárukat bevetve a nagyhatalmi játékosok egyrészt infrastrukturális fejlesztésekkel és kereskedelmi beruházásokkal igyekeznek növelni a befolyásukat, mint például Kína, másrészt az olyan országok, mint az USA vagy Franciaország, katonai jelenléttel, rendfenntartó erőkkel és különböző segélyprogramokkal vannak jelen. Azonban arra összességében rá lehet mutatni, hogy a nagyhatalmi csatározások több fronton zajlanak a térségben, és ezeknek a taktikája, a stílusa és a sikeressége nagyban váltakozik térségről térségre.

Nagyhatalmi jelenlét a Száhel-övezetben

A területen aktívan jelen lévő nagyhatalmak számbavétele fontos lépcsőfok a helyzet megismerésében. Ehhez először a nyugati államok és cégek helyzetét és jelenlétét érdemes vázolni, majd utána az orosz és kínai befolyás növekedését. Az előbbieket a már eddig is fennálló hatalmi struktúrát képviselik, amely hosszú történelmi előzményekre tekint vissza a térségben, ezzel szemben az utóbbi csoport friss tényező a kontinensen, és leginkább az átformálódó világrend új vezető szereplőiről van szó.

¹⁹ Habchi, Laetitia – Martinet, Laetitia (2013): The BRICS in Africa Ambitions and Realities of an Influence Group. *Afrique Contemporaine*, (4), 13–30.

Az Amerikai Egyesült Államok (USA)

Az Amerikai Egyesült Államok, mint a jelenlegi világrend vezető hatalma, politikai és gazdasági, de a különböző rendfenntartó szervek esetében katonai szinten is jelen van az afrikai kontinensen és a Száhel-övezetben, ahol jellemzőek az etnikai konfliktusok, a határviták és a politikai instabilitás. Az USA számos módon járul hozzá és formálja a régió folyamatait, néha fejlesztőként és stabilitást nyújtó szövetségesként jelenik meg, de igen jelentős mértékben nem, vagy nemcsak humanitárius céllal, hanem szövetségeseinek a régióban nyújtott védelme útján is.

Gazdasági szempontból elmondható, hogy az USA aktívan részt vesz beruházásokban és fejlesztési projektekben a Száhel-övezetben, amelyek célja a gazdasági növekedés, az infrastruktúra-fejlesztés, az oktatás és az egészségügy javítása. Ilyen projektek része lehet például a gazdasági és szociális fejlesztési támogatások, valamint a kereskedelmi megállapodások előmozdítása. Projektként jelen van a *Feed the Future* kezdeményezés, amelynek célja az élelmiszer-biztonság és a mezőgazdasági termelékenység javítása a Száhel-övezetben. Az Egyesült Államok több mint 500 millió dollárt kötelezett erre a programra.²⁰ Továbbá a *Power Africa* projekt szándéka, hogy az áramellátást növelje a Száhel-övezetben, és ennek elérése érdekében az USA 1 milliárd dollárt fektetett ebbe a kezdeményezésbe.²¹ Ezek nem csupán önzetlen jótékonyági akciók, hanem az amerikai érdekek javát is szolgálják. Az egyik ilyen felmerülő szempont a térség pacifikálása, amely a stabilitás által a migrációs hullámok megállítását, valamint a térségből kiinduló és ott szerveződő terrorszervezetek megakadályozását szolgálja. Ezenfelül nyilvánvaló, hogy a térség instabil helyzetének rendezése nemcsak ezeket a geopolitikai veszélyeket iktatná ki, hanem biztosítaná is az USA és szövetségesei által támogatott érdekcsoportok számára az értékes nyersanyagokhoz való könnyű és gond nélküli hozzáférést, majd pedig a gazdaságilag és társadalmilag rendeződött ország lakosságából újonnan létrejövő friss felvevőpiacot. Emellett pedig nyilvánvaló szándék egy olyan helyzet létrehozása, amelyben az USA lekötelező segítségével egy újabb biztos szövetséggel erősítheti saját pozícióit.

Ez a folyamat, egyelőre a korábban már fölvezetett problémáktól akadályoztatva ugyan, de megkezdődött, és a Száhel-övezetbe tartozó országok számára ma már fontos kereskedelmi partner az USA. Ez tetten érhető az ország kőolaj- és földgáz-, valamint egyéb fontos ásványi nyersanyagimportjában, amelyet technológia, gép- és egyéb árucikk exportjával viszonz. Az USA 2020-ban összesen körülbelül 7,8 millió hordó kőolajat importált naponta, amelynek nagy része Kanadából, valamint a Közel-Keletről és Nyugat-Afrikából, Nigéria és Angola területéről érkezett. Ezen termékért cserébe Nigériának segélyekkel és fejlesztési projektekkal szolgált.²² Ezen kereskedelmi kapcsolat egyértelműen hasznot hoz mindkét félnek, még akkor is, ha ennek arányaiban tapasztalható kiegyenlítetlenség,

²⁰ Lawson, Marian L. – Schnepf, Randy – Cook, Nicolas: *The Obama Administration's Feed the Future Initiative*. [online], 2016. 01. 29. Forrás: sgp.fas.org [2024. 06. 01.], 8.

²¹ USAID (2020): *Power Africa. A U.S. Government-Led Partnership*. [online], 2020. 11. 30. Forrás: 2017-2020.usaid.gov [2024. 06. 02.], 1.

²² U.S. Energy Information Administration (2020): *Petroleum & Other Liquids*. [online]. Forrás: eia.gov [2024. 06. 01.].

amely korántsem olyan egyértelmű, habár jelenleg egyértelműen az USA felé billen a mérleg nyelve.²³

Ami a gazdasági tevékenységeket végző cégeket illeti, az energetikai ipar különösen nagy aktivitást mutat, és ezen belül az ExxonMobil, a Chevron és a ConocoPhillips érdemel említést. Ezek a cégek a szénhidrogének kitermelésében vesznek részt, így Nigériában a Niger-deltában és a környező területen, valamint a Csádnál már említett déli területeken, és természetesen a Szudán és Dél-Szudán határán húzódó kőolaj- és földgázmezőkön, a Dél-Szudáni-hegységben, illetve egyéb területeken vannak jelen. Ezek közül a cégcsoportok közül a legkiemelkedőbb gazdasági szempontból az ExxonMobil, amely mindegyik említett területen a legnagyobb aktív kitermelő.²⁴

A szolgáltatási és agrárszektorban is jelentős amerikai cégek tevékenykednek, amelyek közül kettőt fontos kiemelni. A Cargill az agrárium számos területén aktív, beleértve a gabonakereskedelmet, az állattenyésztést, az élelmiszer-feldolgozást és az élelmiszer- és takarmányipari termékek gyártását, ezért a sokrétű profillal rendelkező cég egyértelműen előnyös helyzetből indul, hogy a Száhel-övezetben is érvényesítse erejét. Afrikában szinte megkerülhetetlen a jelenléte, különösen ebben a régióban, ahol gabonatermeléssel, takarmányokkal és élelmiszer-feldolgozással foglalkozik. Nigériában, Kamerunban és Ghánában is vannak létesítményei és üzemei. Jól látható módon a Száhel-övezet déli peremét célozta meg a cég, ami a földterületek feletti rendelkezést illeti, az egyértelműen kedvezőbb környezeti viszonyok miatt.²⁵ A cég 2020-ban 114,6 milliárd dollár éves bevételt szerzett, amelynek nagy része a Száhel-övezetből származott.²⁶

A másik jelentős agrár- és élelmiszeripari vállalat a térségben az Archer Daniels Midland (ADM), ez a vállalat profilját tekintve némileg eltér az előzőtől, hiszen a gabonakereskedelem, az élelmiszer-feldolgozás, az élelmiszer- és takarmányipar mellett a biodízelgyártás területén is tevékenykedik. A kontinensen tanúsított tevékenysége ugyan csak az első három felsorolt területre korlátozódik, ám Nigéria és Kamerun mellett Szudánban is megvetette a lábát földterületeivel és üzemeivel.²⁷

Ez a két vállalat ugyan a térségbeli GDP-t növeli, de sohasem szabad alábecsülni a nagy léptékű tevékenységük jellemzően negatív környezeti szempontjait, így például a földterületek túlzott használatát és az ipari jellegű agrártermelés által gerjesztett ökológiai károkat.

Ugyanakkor nem csak az ipar és az agrárium területén történnek beruházások a térségben amerikai érdekeltségek mentén. A nagy technológiai vállalatok is versenybe szálltak a régióért, és ezek jelentős részt vállalnak az informatikai és kommunikációs projekteken a Száhel-övezet szoftver-, informatikai infrastruktúra- és oktatásfejlesztésében. A Microsoft többek között Nigéria, Kamerun és Ghána területén is létesít irodákat és kutatóközpontokat. Ugyanígy megjelenik a Google is a Száhel-övezetben, de a vállalat

²³ Klare, Michael – Volman, Daniel (2006): *America, China & the Scramble for Africa's Oil. Review of African Political Economy*, 33(108), 297–309.

²⁴ African Development Bank – African Union (2009): *Oil and Gas in Africa*. New York: Oxford University Press, 53–57.

²⁵ Mbow, Cheikh et al. (2021): *Land Resources Opportunities for a Growing Prosperity in the Sahel. Current Opinion in Environmental Sustainability*, 48, 86–87.

²⁶ Nourishing the world. [online], 2020. Forrás: annualreports.com [2024. 05. 25.], 2.

²⁷ OECD 2022: 15.

elsődleges projektje az internetes infrastruktúra és az információkhoz történő hozzájárulás lehetőségének fejlesztése ezekben a jelenlegi helyzetükben digitálisan elmaradott országokban. Kezdeményezéseket indított továbbá a térségben a digitális oktatás támogatásáért, szoftverei felhasználószámát a fejlődő térség lakosságával kívánja bővíteni. A harmadik globális technológiai vállalat, amely határozott jelenléttel rendelkezik a térségben, az IBM, amely számos területen aktív, beleértve a számítógépek gyártását, az informatikai szolgáltatásokat és a technológiai eszközök üzleti alkalmazásának területét is.

2. ábra: Az USA technológiai vállalatainak bevételei, 2020

Forrás: a szerző szerkesztése a Microsoft – Annual Report 2020, a Statista – Annual Revenue of Google from 2002 to 2024 és a Statista – Net income of IBM worldwide from 1999 to 2023 adatai alapján

Az USA technológiai nagyvállalatainak éves bevételeiből származnak a Száhel-övezet technológiai fejlesztésére szánt összegek.²⁸ A Google 2021-ben egymilliárdos befektetést tett Afrika így a Száhel-övezet digitális átalakításának érdekében is.²⁹ Míg az IBM 2017-ben a bevételeiből hetvenmillió dollárt szánt arra, hogy huszonötmillió afrikai fiatal ingyenesen sajátíthassa el a digitális készségeket.³⁰

A Száhel-övezetben elsősorban az informatikai infrastruktúra fejlesztésére és az üzleti megoldások nyújtására összpontosul a tevékenysége, ezen a területen igen fontos feladatot végez a gazdasági felzárkózásban, és jelentős piacot nyit meg a saját termékei és kereskedelmi lehetőségei előtt.

Az utolsó fontos szektor, amelyben az amerikai vállalatok jelentős részt vállalnak, a biztonság és a védelem, amelyre a fentebb leírt geopolitikai helyzet miatt és az instabil társadalmi állapotok folyamányaként komoly szükség van. A Lockheed Martin a védelmi és biztonsági szektorban kínál széleskörűen termékeket és szolgáltatásokat, ezek között szerepelnek repülőgépmoდეlek, rakéták és egyéb tüzérségi fegyverek, hírszerzési feladatokat segítő rendszerek. Továbbá a kiberbiztonsági megoldások tekintetében is kínálják szolgálataikat a megbízóiknak. A Száhel-övezetben a Lockheed Martin részt vesz különböző katonai szerződésekből és projektekből, amelyek a terrorizmus elleni harcot, a határőrizet és a regionális biztonságot célozzák meg. Ezekhez a feladatokhoz az érintett országoknak felszereléseket és kész rendszereket szállítanak, amelyekkel előre

²⁸ Annual Report 2020.

²⁹ Pichai 2021.

³⁰ Financial Nigeria 2017.

tudják az adott kormányok mozdítani a terrorizmus elleni küzdelmet és a saját védelmi kapacitásuk erősítését, amire a határviták és államközi konfliktusok miatt a térségben igen nagy szükség van. A Raytheon szintén hasonló termékeket és szolgáltatásokat kínál: rakétákat, radarrendszereket, elektronikai harci eszközöket és hírszerzési megoldásokat. A vizsgált övezetben szintén jelentős megbízásokat kap, elsődlegesen a légi és rakétaelhárító rendszerekre vonatkozóan, ugyanakkor a kiberbiztonság terén is tevékenykedik.³¹ A harmadik fontos vállalat a Northrop Grumman, amely elektronikai harci eszközökre, hírszerzési rendszerekre és űrtechnológiára szakosodott. A térségben elsősorban az informatikai és hírszerzési kapacitást tervezik növelni az általuk szállított technológiai fejlesztésekkel, továbbá a kommunikációs rendszerek korszerűsítését végzik a megbízók számára.

Az USA befolyása ugyanakkor nem merül ki a gazdasági területben, ugyanis hadiipari szempontból is jelen van a térségben. Részt vesz a helyi katonai erők kiképzésében és tanácsadásában, ami magában foglalhatja a katonai taktikák és stratégiák tanítását és gyakorlatát is. Az amerikai szereplők logisztikai támogatást is nyújtanak, hogy segítsék azokat az erőket, amelyek részt vesznek a terrorizmus elleni küzdelemben és a békefenntartó műveletekben. Ez jelentheti felszerelések, járművek, repülőgépek, valamint logisztikai infrastruktúra és ellátmány biztosítását egyaránt. Ezenfelül az USA hadereje részt vesz időről időre különleges műveletekben, ilyenek például a célzott támadások, a foglyok kimentése, továbbá egyéb hírszerzési tevékenységek. Néhol drónműveletek (felderítések és csapások) is előfordulnak, és katonai bázisok létrehozására és csapatok állomásoztatására is sor kerül. Ilyen például Szenegál, Mauritánia, Mali, Burkina Faso, Niger és Csád, ahol az úgynevezett Dél-Száhel kezdeményezés keretei között állomásoznak amerikai katonák, amit egyébként támogat az Afrikai Unió.³²

A diplomáciai jelenlétet illetően pedig elmondható, hogy az USA-nak az összes Száhel-övezeti országban van nagykövetsége, ahogy az egyébként egy nagyhatalomtól elvárható.³³ A fent említett előnyös helyzet ellenére ugyanakkor fontos kijelenteni, hogy az USA hatalma korántsem olyan stabil a régióban. Ennek okaként több létező válságjelenséget említhetünk, amelyek elsődlegesen az USA izolacionista politikájának eredményei. Mindez olyan helyzetet hoz létre, amelyben a gyengülő amerikai jelenlét vákuumot eredményez a politikai térben, ahová a többi nagyhatalom belép, kitöltve az utána hagyott űrt.

Franciaország és az európai államok

Ugyan nem rendelkeznek már ugyanazzal a nagyhatalmi státusszal, mint korábban, de a legnagyobb gazdasági és politikai befolyású európai országok is bekapcsolódtak a régióért folyó küzdelembe. Súlyuk nem akkora, mint az Atlanti-óceán túlsópartján elhelyezkedő szövetségesüké, de így is jelentős befolyásuk van.

³¹ Klare–Volman 2006: 209.

³² Klare–Volman 2006: 302.

³³ *United States Embassies and Consulates*. [online]. Forrás: embassies.net [2024. 05. 22.].

A legfontosabb játékos a régióban Franciaország, amely egykori gyarmati területeire komoly gazdasági és politikai hatással van, érdeklődése a térség iránt évszázados múltra tekint vissza. A 19. századi nagy afrikai gyarmatosítási hullám óta a Száhel-régióban, különösen nyugat-afrikai területein, domináns szereplő, és egyedül az akkori Brit Birodalommal rivalizált. A dekolonizáció után pedig a már fennálló kapcsolatok (nyelv, kulturális hatások, átvett struktúrák) felhasználásával erősítette meg újra a pozícióját és tartotta fenn befolyását a térségben.³⁴

Ebből a történelmi háttérből adódóan Franciaország a Száhel-övezet minden országában rendelkezik külképviselettel, vagy nagykövetség, vagy konzulátus formájában.³⁵ A diplomáciai beágyazottsága a térségben komoly előnynek számít a többi hatalommal szemben, amivel befolyását könnyedén fenntarthatja. Ugyanakkor ennek a jelenlétnek minden elméleti pozitívuma mellett van egy komoly gyakorlati hátránya is. A gyarmati múlt, különösen ilyen rövid távon, sok rossz tapasztalatot hozhat, és így a közvéleményt a nagyhatalom negatív megítélése jellemzi a lakosság körében még ma is. Ezekből a tapasztalatokból pedig komoly indulatok származnak. Erre példa az, amikor Franciaország katonai tevékenységét megmozdulások övezték, mert a lakosság számára a gyarmati idők visszatérésének látszatát keltették.³⁶

Az mindenesetre látszik, hogy a Françafrique, ami már a hidegháború alatt biztosította az együttműködési szisztémát a nyugat-afrikai befolyási övezetben, eleve jócskán meggyengült az Európai Unió integrációja és az euró bevezetése által, és a Maliban és egyéb Száhel-övezeti országokban jelentkező krízisek miatt még inkább vesztett az erejéből. Ez a rendszer az 1960-as években, a hidegháború ideje alatt a még mindig ütőképes Franciaországgal kötött védelmi szerződésekkel kezdődött, amelyek a frissen függetlenedett államoknak elengedhetetlen biztonságot nyújtottak. Ennek a sajátos helyzetnek a megszűnése után azonban már elkezdett teherré válni a megegyezés.³⁷

Gazdasági szempontból a francia vállalatok közül például a Total Energies emelhető ki, amely kőolaj- és földgázkitermelésben tud jelentős eredményeket felmutatni, ezt mi sem bizonyítja jobban, mint hogy 2020-ban 33 millió tonna kőolajat importált Franciaország, ennek közel fele a Száhel-övezetből származott.³⁸ A kulturális együttműködések, valamint a közösen beszélt nyelv folytán egyéb nagyvállalatok is szép számmal vannak jelen a térségben a frankofón világ égíse alatt. A vállalatok egy jelentős része a víz- és energiaellátás fejlesztését is célul tűzte ki, valamint az infrastruktúrális projekteket.

Katonai jelenlétüket illetően a legnagyobb kontingenssel rendelkező országról beszélünk az afrikai kontinens ezen területén. A francia katonai erők részt vesznek a régióban a terrorizmus elleni küzdelemben, és a Barkhane művelet keretében állomásoznak

³⁴ Jesse, Genevieve (2019): The French Intervention in the 2012 Malian Conflict: Neocolonialism Disguised as Counterterrorism. *Seattle University Undergraduate Research Journal*, 3, 101–103.

³⁵ *Ambassades et consulats français à l'étranger*. [online]. Forrás: diplomatie.gouv.fr [2024. 05. 25.].

³⁶ Toumi, Abdennour (2020): *Recent French Interventions in the Sahel*. Ankara: ORSAM, 5–6.

³⁷ Afsar, Onder Aytac – El-Hayani, Abdelhafid (2023): *The Impact of French Foreign Policy Towards Africa on the External Migration Policy of the European Union*. *Acta Politica Polonica*, (2), 64–66.

³⁸ *Total Petroleum Imports to France from 2011 to 2023*. [online]. Forrás: statista.com [2024. 06. 01.].

katonai bázisokon, például Niger, Mali, Csád és más országok területén. A bázisok közül megemlítendő: Dakar (Szenegál), Gao (Mali), Niamey (Niger), Ouagadougou (Burkina Faso) és N'Djamena (Csád).³⁹ Az együttműködés lényege a terrorista csoportok, például az Iszlám Állam Nyugat-afrikai Provinciája (ISWAP), az al-Kaida az Iszlám Maghreb Földjén (AQMI), valamint más fegyveres csoportok elleni küzdelem és azok műveleteinek megakadályozása a régióban. Ennek keretei között a katonák részt vesznek határőrizeti műveletekben, a közös járőrözésben, a felderítésben és a terrorista csoportok elleni támadásokban, emellett pedig kiképzést és tanácsokat is adnak a helyi erőknek.⁴⁰

Franciaországról kijelenthető, hogy minden igyekezete ellenére, valamint a katonai mellett számottevő gazdasági támogatása és az egészségügy-fejlesztési segítségnyújtás dacára, pozícióit folyamatosan veszíti el a térségben többi vetélytársával szemben.⁴¹ Ráadásul mindezt még tovább árnyalja Oroszország dezinformációs kampánya, amely a franciaellenes hangulatot nagymértékben növeli.⁴²

A térségben az Egyesült Királyság jelenléte is kiemelkedik, gazdasági ereje nagyrészt a British Petrol (BP) kőolaj- és földgázkitermelő feladatainak köszönhető, és infrastrukturális projekteket is végeznek. Katonai szempontból a brit különleges erők és tanácsadók megléte számottevő, és javarészt a nemzetközi együttműködések által tartja fenn katonai jelenlétét. Ugyanakkor egyéni megegyezések útján az egykori gyarmati területein is jelen van katonai erejével az Egyesült Királyság, például Nigériában.

A harmadik európai állam, amelynek tevékenysége említésre méltó, Németország, amely a Siemens révén tesz szert fontos pozíciókra, katonailag pedig az európai uniós képzési projekt és a MINUSMA kötelékében állomásoztat egységeket a régióban.⁴³

Meglepő a helyzet ugyanakkor, ha megnézzük, hogy mely országokban rendelkeznek külképviselettel ezek a hatalmak. A jóval erősebb pozícióval és határozottabb befolyással bíró Egyesült Királyságnak csak Nigériában, Szudánban, Beninben, Ghánában, Maliban, Szenegálban, Sierra Leonében és Guineában van nagykövetsége,⁴⁴ míg Németország az összes száheli országban rendelkezik külképviselettel.⁴⁵ Ebből a helyzetből látszik, hogy a nagykövetségek jelenléte elsődlegesen csak potenciál a befolyás növelésére, és nem egyenlő a tényleges befolyás mértékével.

A térségből kivonult gyarmattartó hatalmak számára ugyan sikerek is jutottak az egykori területek gazdasági visszahódításával, de a hatalmi pozíciójuk, helyzeti előnyük nem tért vissza, sőt sok esetben amerikai szövetségesük is nagyobb súllyal rendelkezik a térségben.

³⁹ Medessoukou, Sylvain (2018): The Foreign Security Policy in Africa: France in Sahel Region. *American Scientific Research Journal for Engineering, Technology, and Sciences*, 47(1), 160.

⁴⁰ Varga 2016: 77.

⁴¹ Medessoukou 2018: 161–162.

⁴² Gouvy, Constant (2023): *The Twilight of French Influence in the Sahel*. [online], 2023. 09. 27. Forrás: clingendael.org [2024. 05. 27.].

⁴³ Varga 2016: 80.

⁴⁴ *United Kingdom Embassies and Consulates*. [online]. Forrás: embassies.net [2024. 05. 24].

⁴⁵ *Germany Embassies and Consulates*. [online]. Forrás: embassies.net [2024. 05. 24].

Oroszország

A komoly hatalmi tényezőt jelentő Oroszország világpolitikai kulcsszereplő. Az ország a BRICS alapító tagja, az egykori szuperhatalom, a Szovjetunió örököse és újonnan felemelkedő nagyhatalom, ugyanakkor ez a szerep a távolabbi (például szubszaharai) területeken nem hoz az országnak elegendő lokális befolyást. Ennek ellenére Oroszország is igyekszik kivenni a maga részét az afrikai versengésből. Többnyire sikeresen kezdi kiszorítani nyomásgyakorlásával és dezinformációs kampányával az egyéb hatalmakat, és ráerősít a franciaellenes szólamokra. Ezt a francia médiamonopólium megtörésével éri el, amelynek eszköze az RT France és a Sputnik Afrique.⁴⁶

Gazdasági terjeszkedésének fő eszköze a Gazprom mint a nemzetközi kőolaj- és földgázszektor egyik legfontosabb szereplője, ez az itteni lelőhelyek feltárásában és exportjában nagy szerepet játszik. A feltáratlan kőolajmezők pedig további lehetőséget biztosíthatnak az orosz terjeszkedésre.⁴⁷ Ez az előretörés azzal a lehetőséggel is kecsegtet, hogy a megfelelő befolyásszerzéssel képesek lesznek továbbra is energiaipari függésben tartani az európai országokat. Emellett jelen van a NordGold Burkina Fasóban, az RZD szintén aktív a térségben, az Inter RAO pedig az infrastrukturális fejlesztések területén tevékenykedik.⁴⁸ Hadiipari szempontból is fontos szereplő Oroszország, kiemelkedő kereskedelmi lehetőséget biztosít számára a Száhel-övezet, a Rostec és a Kalasnyikov kézfegyverek és páncélozott járművek szállításában is jelentős partnerekre talált a térségben. Emellett pedig az orosz gazdaság a BRICS banki és fejlesztési projektjein keresztül szintén kifejti befolyását.⁴⁹

Diplomáciai szempontból Oroszország lépéshátrányban van, hiszen nem rendelkezik olyan külképviseleti lefedettséggel, mint Franciaország. A régióban a tág értelmezésben is Szudán, Nigéria, Mali, Benin, Ghána, Elefántcsontpart, Guinea, Sierra Leone, Bissau-Guinea és Szenegál területén van nagykövetsége vagy konzulátusa, tehát leginkább a szomszédos és a régió peremén lévő országokban. Ez nyilván lassítja az amúgy dinamikus előretörését a térségben.⁵⁰

Az egyre növekvő fegyverszállítási és céges jelenlét mellett ugyanakkor a francia befolyás számára legnagyobb veszélyt jelentő orosz tevékenység a katonai jelenlét, amely képes lehet felvenni a versenyt a térségben Franciaországgal, és ennek nyomait már tapasztalhattuk korábbi konfliktusok során is. Ilyen volt például a Közép-afrikai Köztársaságban felrúgott védelmi egyezmény, ahol később orosz csapatok jelentek meg. A médiajelenlét, a terrorellenes és egyéb biztonsági megegyezések által a társadalmi elittel szövetkezve Maliban már megelőzte Oroszország befolyásának mértéke Franciaországét. Vélhetően Burkina Faso esetében is hasonló stratégiát igyekeznek bevetni.⁵¹ Az orosz katonai jelen-

⁴⁶ Nadzharov, Alexander M. – Entina, Ekaterina G. (2023): *Franco-Russian Great Power Rivalry in the Sahara-Sahel Region*. *Russia in Global Affairs*, 21(3), 189.

⁴⁷ Balog 2020: 34.

⁴⁸ Nadzharov–Entina 2023: 189.

⁴⁹ Habchi–Martinet 2013: 13–30.

⁵⁰ *Russia Embassies and Consulates*. [online]. Forrás: embassies.net [2024. 05. 24].

⁵¹ Gräns, Carl Michael (2023): *Russia's Growing Influence in Mali, Is Burkina Faso Next?* Stockholm: Swedish Defence Research Agency, 1–2.

lét a csapatmozgásokon kívül tanácsadói és kiképzőtiszti szinten is megjelenik a térség országaiban. Továbbá befolyásukat a békefenntartó hadműveleteken keresztül is fenntartják, mint amilyen a MINUSMA nemzetközi együttműködés.

A Kínai Népköztársaság

Kína ebben a térségben is egyre aktívabb szerepet vállal, amelynek intenzitása nem megszokott a geopolitikai térben. Az USA izolacionizmus felé hajló tendenciái az elmúlt évtizedekben, valamint az új típusú koronavírus-járvány okozta gazdasági visszaesés együttesen olyan lehetőséget biztosított Kínának, hogy szabadon növelhette politikai befolyását a Száhel-övezetben. Az ország hatalmas beruházási hullámot indított el az infrastruktúra, a bányászat, a mezőgazdaság és az ipar területén.

Kína nagyhatalmi ambíciói a térségben nagyon korán, már a hidegháború alatt megkezdődtek. Az ázsiai ország már 1960-ban elkezdte befolyásának kiterjesztését a Száhel-övezet egyik fontos államában, Maliban, rögtön a dekolonizáció idejében. Ugyanakkor ennek megélénkülése csak az 1990-es években történt meg, ezt követően pedig a 2000-es és a 2010-es években egyre több megegyezést kötöttek, és az ázsiai nagyhatalom fokozatosan növelte a gazdasági befolyását a régióban. Például a ZTE telekommunikációs cég az ország infrastrukturális fejlesztéseiben működött közre, valamint Hszi Csin-ping alatt a MINUSMA katonai együttműködéshez is csatlakozott.⁵² Így elmondható, hogy Kína politikai, gazdasági és katonai szempontból egyaránt megvetette a lábát a kontinensen.

A már említett telekommunikációs szektor mellett Kína gazdasági jelentősége a térségben más területeken is megjelenik. Így például a bányászat, ami különösen a Száhel-övezetben, egészen pontosan Maliban kiemelkedő. Kína az ilyen kiaknázott vagy kevésbé feltárt nyersanyagforrásokat saját gazdasági erejének növekedésére óhajtja felhasználni. Ehhez nyilvánvalóan valamilyen módon az afrikai országok számára is előnyös megállapodásokat kötnek, és a China Minmetals Corporation nem véletlenül tölt be vezető szerepet a térség bányászati tevékenységeiben.⁵³ Emellett egy jelentős együttműködési terület a helyi gazdaságokat is segítő, de Kína befolyását is jelentősen növelő infrastrukturális fejlesztések köre, amely a Száhel-övezeten messze túlmutató Belt and Road Initiative (BRI) része.⁵⁴

Ez a közlekedési hálózat ugyanakkor a nyersanyagokhoz való könnyebb hozzáférést szolgálja. Ez egyrészt a kőolajat célozza meg, a China National Petroleum Corporation nevű vállalaton keresztül, amely a térségben például Nigerben és Csádban mutatkozik meg. Ugyanezt a szerepvállalást Kína a helyi urániummal egyelőre nem érte el. A kínaiak az afrikai lítiumbányák működtetése esetében olyan nagy részt vállalnak, hogy szinte monopolhelyzetbe kerültek. A Ganfeng Lithium 130 millió dollárt fektetett be,

⁵² Benabdallah, Lina – Large, Daniel (2020): *Development, Security, and China's Evolving Role in Mali*. Washington, DC: Johns Hopkins University, 4.

⁵³ Benabdallah–Large 2020: 12.

⁵⁴ Rajosefa, Laura (2023): *The Future of Strategic Competition in The Sahel Region. Placing Partnership First*. Alabama: Air University Press, 2–5; Tarrósy István (2019): A kínai „Övezet és Út Kezdeményezés” és Kelet-Afrika: geopolitikai térnyerés, infrastruktúra, függőség. *Területi Statisztika*, 59(6), 669–692.

hogy 50%-os részesedést szerezzen a Goulamina hard-rock mine in Mali projektben. Ez a befektetés része egy olyan stratégiának, amely lítiumforrásokat biztosít az elektromos járművek akkumulátoraihoz.⁵⁵ Ez már most jelentős előnyt ad Kínának az elektronika és az akkumulátorgyártás tekintetében, ami a továbbiakban az elektromos autók térnyerésével még inkább növekedhet.⁵⁶

A Kínai Népköztársaság nagyhatalmi és globális szinten szuperhatalmi pozícióját jól példázza, hogy a Száhel-övezet összes országában van nagykövetsége vagy konzulátusa.⁵⁷ Ez nyilvánvalóan segíti befolyásának folyamatos aktív fenntartását az egész térségben. A diplomáciai mellett ugyanakkor a katonai jelenlét is kiemelkedővé vált a térségben, mivel több nemzetközi akciónak is része lett Kína, így a MINUSMA és a MONUSCO műveleteknek is, jelenlétük különösen erős Maliban és Nigerben.⁵⁸ Ennek szerepe elsődlegesen a kínai gazdasági érdekek védelme. Az eddig csak kis létszámú kínai haderő már egyre nagyobb létszámmal és egyre magabiztosabban van jelen, és működésével látszólag magasan Franciaország fölé emelkedik kompetenciájával, ami csak tovább csökkenti a rivális erő befolyását.⁵⁹

Tehát összességében úgy tűnik, Kína minden területen előrelépést mutat a térségben, ami befolyásának különböző rétegeit illeti, a nyugati hatalmak pozícióit egyértelműen gyengíti, és korántsem látszik az, hogy ezek a tendenciák megfordulnának a közeljövőben, bármilyen okból is.

Az Egyesült Arab Emírségek és Törökország

A globális szuperhatalmak és nagyhatalmak mellett nem szabad megfeledkeznünk a kisebb, de a térségben egyáltalán nem elhanyagolható befolyással bíró, így a versengésbe bekapcsolódó államokról. Az egyik ilyen az Egyesült Arab Emírségek. A külképviseletek tekintetében korántsem meglepő módon nem rendelkezik ez az ország nagy lefedettséggel. Csádban, Szudánban, Szenegálban, Nigériában és Ghánában található nagykövetsége, így nem fejt ki ezáltal minden országban jelentős befolyást.⁶⁰ Katonai ereje nem jelentős a térségben, a korábban is említett MINUSMA együttműködés keretei közt állomásoznak csapatai Csádban és Maliban, a két legfontosabb biztonsági kockázattal járó országban.⁶¹

Az Egyesült Arab Emírségek fő jelentősége a gazdasági területekre kifejtett hatásában érhető tetten. Kölcsönöket és egyéb gazdasági segélyeket folyósít a térség országainak. Ezenfelül az együttműködés az infrastruktúra és a kereskedelem területére összpontosul, mivel több ázsiai és kontinenseket összekötő vízi csomópont „áll rendelkezésre”, így

⁵⁵ *China's Ganfeng to Acquire Stake in Goulamina Lithium Mine for \$130m*. [online], 2021. 06. 15. Forrás: Mining Technology [2024. 05. 21.].

⁵⁶ Rajosefa 2023: 7.

⁵⁷ *China Embassies and Consulates*. [online]. Forrás: embassies.net [2024. 05. 25.].

⁵⁸ E területen az első kínai szerepvállalásról, a MINURSO-ról lásd Vörös, Zoltán – Tarrósy, István (2020): *China as a Peacekeeper: The Case of MINURSO*. *Journal of International Studies*, 13(4), 143–154.

⁵⁹ Lanteigne, Marc (2014): *China's Peacekeeping Policies in Mali: New Security Thinking or Balancing Europe?* *NFG Working Paper*, (11), 16–18.

⁶⁰ *United Arab Emirates Embassies and Consulates*. [online]. Forrás: embassies.net [2024. 05. 25.].

⁶¹ Samaan, Jean-Loup (2021): *Gulf Countries and the Stabilization Efforts in the Sahel*. *AGDA Insight Research & Analysis*, (november), 8.

a Perzsa-öböl, az Ománi-öböl és a Hormuzi-szoros. Ezekből kiindulva a tengerparttal rendelkező országokkal az Egyesült Arab Emírségeknek stabil összeköttetése van, emellett a vasúti fejlesztés és a légitársaságuk terjeszkedése is fontos a térségben. Az infrastruktúrális szerepét a Dubai Ports World nevű konglomerátum és az Emirates Airways képviseli.⁶²

A másik hatalmi tényező a térségben Törökország, amelynek érdeklődési köre alapvetően a Közel-Kelet. Afrikában leginkább Egyiptom és Észak-Afrika felé próbált nyitni, de 2005 körül a kulturális kontextusból kimozdulva a Száhel-övezet felé is elkezdte növelni a befolyását. Recep Tayyip Erdoğan ekkor hirdette meg Afrika évét, innentől kezdve fokozatosan, a 2010-es évek második felétől pedig határozottan növekedett az ország afrikai jelenléte. Az egyik fő területe a védelmi és a fegyverkereskedelmi szektor, amelyben valódi versenyképes alternatívaként jelenik meg Törökország a többi nagyhatalom mellett. A fegyvergyártó cégek szövetsége, a Savunma ve Havacılık Sanayii İmalatçılar Derneği (SaSaD), részben állami befolyás alatt áll, ami egy előnyös helyzet a stratégiai lehetőségek kihasználása érdekében a Száhel-övezetben.⁶³

A befolyást jól alátámasztja Törökország diplomáciai külképviseleteinek jelenléte és az a tény, hogy az elmúlt évtizedekben történt folyamatos bővítései eredményeképpen már az összes Száhel-országban rendelkezik nagykövetséggel.⁶⁴ Törökország javuló pozíciójának az egyik legfontosabb katalizátora a francia kivonulás a Száhel-övezet bizonyos országaiból, különösen Maliból.⁶⁵ A térségben Törökország katonai jelenléte és bilaterális kapcsolatainak eredményeként a kapcsolatok Nigerben, Csádban és Maliban biztosítottak, emellett jelentős fegyverexportja irányul a térség egyéb országaiba is. A török cégek elsődlegesen drónokat exportáltak, de ez a kiviteli struktúra fokozatosan bővült kézfegyverekkel, haditengerészeti eszközökkel, helikopterekkel, páncélozott járművekkel és sok egyéb eszközzel. A fegyvergyártó cégek között megtalálható az Otokar, a BMC, a Roketsan és a Katmerciler. Ezeknek a piaca pedig folyamatosan bővül nyugati irányba. Az értékesítés földrajzi fókuszja Szenegálra, Nigerre és Malira, nemrég óta pedig már Elefántcsontpartra is kiterjedt. A fegyverek mellett török olajipari cégek is jelen vannak Nigériában, továbbá ugyanitt aranybányákhoz is hozzáférnek a törökök.⁶⁶ Maliban mindez kiegészül a gyapotföldekre szerzett koncessziókkal, ami a török textilipar további prosperálását is elősegíti.⁶⁷ Összességében tehát kijelenthető, hogy ezek a kisebb nagyhatalmak is komoly előrelépést tettek az utóbbi időben a Száhel-övezetben való befolyásszerzés felé. Ennek okai között a ma már nyíltan partnereket kereső afrikai országokat, valamint a nyugati nagyhatalmak, elsődlegesen az USA területéről való fokozatos kivonulását említhetjük, de nyilván nem elhanyagolható ezeknek az országoknak a jó stratégiai érzéke sem.

⁶² Coutte, Mathilde (2021): *Emirati Three-Tiered State Power Projection: Military, Economic and Soft Tools of Statecraft in the Middle East, Africa, and Beyond*. Washington, DC: The George Washington University, Elliott School of International Affairs, 26.

⁶³ Donelli, Federico (2022): *UAVs and Beyond: Security and Defence Sector at the Core of Turkey's Strategy in Africa*. *Megatrends Policy Brief*, (2), 2–3.

⁶⁴ Grigoriadis, Ioannis N. – Kostaras, Georgios C. (2021): *Turkey's African Adventure: Taking Stock of a New Chapter In Eu-Turkey Relations*. *ELIAMEP Policy Paper*, (83), 4.

⁶⁵ Lebovich, Andrew – van Heukelingen, Nienke (2023): *Unravelling Turkish Involvement in the Sahel, Geopolitics and Local Impact*. [online], 2023. 07. 28. Forrás: clingendael.org [2024. 06. 01.], 6.

⁶⁶ Donelli 2022: 4–5.

⁶⁷ Lebovich – Van Heukelingen 2023: 8.

2. táblázat: A Száhel-övezetben megjelenő katonai egységek száma

Ország	Katonai jelenlét (2020)
USA	nagyjából 1500 katona, drónbázis Nigériában
Franciaország	növekvő jelenlét, megerősítések Burkina Fasóban, Maliban, Nigériában, kb. 5000 fő
Egyesült Királyság	korlátozott jelenlét, elsősorban kiképző missziók (néhány ezer fő)
Egyesült Arab Emírségek	korlátozott jelenlét, elsősorban kiképző missziók
Törökország	korlátozott jelenlét, elsősorban kiképző missziók
Németország	korlátozott jelenlét, elsősorban kiképző missziók (néhány ezer fő)
Kína	korlátozott jelenlét, elsősorban kiképző missziók és infrastrukturális projektek
Oroszország	a pontos adatok titkosítottak, a jelenlét oka katonai együttműködés, védelmi támogatás, katonai tanácsadás

Forrás: a szerző szerkesztése Gouvy 2023 és a *Strategic Foresight Analysis Regional Perspectives NATO Report North Africa and the Sahel adatai alapján*

Összegzés és konklúzió

Az alábbi áttekintésből kirajzolódott, hogy a 2020-as évek elején/derekán nem érdektelen a Száhel-övezet a nagyhatalmak számára. A fokozott figyelem egyik középpontjában a gazdasági dimenzió áll, amely mentén a befolyást kereső országok igyekeznek egyre meghatározóbb szerepet betölteni. Jelen tanulmány ráirányította a figyelmet a térségben az ásványkincsvagyonra és azokra a területekre, iparágakra, ahol az amerikai, kínai, orosz és egyéb (nagy)hatalmak kimondott érdeklődést tanúsítanak. A jelenlét egyik kiemelt területe a diplomáciai misszió fenntartása, amelyből egészen látványos érdeklődés rajzolódik ki. Tekintve az övezet népességnövekedését és erőforrás-gazdagságát, még annak ellenére is, hogy jelenleg szerény a térség világgazdasági beágyazottsága, nem várható az érdeklődés lanyhulása, így a térség sorsának és fejlődésének megértésében a gazdasági dimenzió továbbra is fontos szerepet fog játszani. Ehhez kívánt jelen tanulmány néhány adalékkal hozzájárulni, és arra hívja fel a figyelmet, hogy a Száhel-övezet különösen aktív terepe marad a világgazdasági érdeklődésnek.

Felhasznált irodalom

- African Development Bank – African Union (2009): *Oil and Gas in Africa*. New York: Oxford University Press.
- Afsar, Onder Aytac – El-Hayani, Abdelhafid (2023): The Impact of French Foreign Policy Towards Africa on the External Migration Policy of the European Union. *Acta Politica Polonica*, (2), 57–74. Online: <https://doi.org/10.18276/ap.2023.56-04>
- Ambassades et consulats français à l'étranger*. [online]. Forrás: diplomatie.gouv.fr [2024. 05. 25.].
- Balog Péter (2020): A két Szudán – Geopolitika katonaföldrajzi szemmel. *Felderítő Szemle*, 19(3), 24–47.
- Benabdallah, Lina – Large, Daniel (2020): *Development, Security, and China's Evolving Role in Mali*. Washington, DC: Johns Hopkins University.
- China Embassies and Consulates*. [online]. Forrás: embassies.net [2024. 05. 25.].
- China's Ganfeng to Acquire Stake in Goulamina Lithium Mine for \$130m*. [online], 2021. 06. 15. Forrás: Mining Technology [2024. 05. 21.].

- Cooper, Rachel (2018): *Natural Resources Management Strategies in the Sahel*. Brighton: Institute of Development Studies.
- Country and Sector Information for International Business*. [online]. Forrás: tradecommissioner.gc.ca [2024. 05. 26.].
- Coutte, Mathilde (2021): *Emirati Three-Tiered State Power Projection: Military, Economic and Soft Tools of Statecraft in the Middle East, Africa, and Beyond*. Washington, DC: The George Washington University, Elliott School of International Affairs.
- Donelli, Federico (2022): UAVs and Beyond: Security and Defence Sector at the Core of Turkey's Strategy in Africa. *Megatrends Policy Brief*, (2), 1–8. Online: <https://doi.org/10.18449/2022MTA-PB02>
- Germany Embassies and Consulates*. [online]. Forrás: embassies.net [2024. 05. 24.].
- Gouvy, Constantin (2023): *The Twilight of French Influence in the Sahel*. [online], 2023. 09. 27. Forrás: clingendael.org [2024. 05. 27.].
- Gräns, Carl Michael (2023): *Russia's Growing Influence in Mali. Is Burkina Faso Next?* Stockholm: Swedish Defence Research Agency.
- Grigoriadis, Ioannis N. – Kostaras, Georgios C. (2021): *Turkey's African Adventure: Taking Stock of a New Chapter in EU-Turkey Relations*. *ELIAMEP Policy Paper*, (83), 1–13.
- Habchi, Laetitia – Martinet, Laetitia (2013): The BRICS in Africa. Ambitions and Realities of an Influence Group. *Afrique Contemporaine*, (4), 13–30. Online: <https://doi.org/10.3917/afco.248.0013>
- IUCN (2012): *Mining Sector Development in West Africa and Its Impact on Conservation*. Gland–Ouagadougou: IUCN.
- Jesse, Genevieve (2019): The French Intervention in the 2012 Malian Conflict: Neocolonialism Disguised as Counterterrorism. *Seattle University Undergraduate Research Journal*, 3, 96–113.
- Kevane, Michael (2015): Gold Mining and Economic and Social Change in West Africa. In Monga, C. – Lin, J. Y. (szerk): *The Oxford Handbook of Africa and Economics Vol. 2. Policies and Practices*. Oxford: Oxford University Press, 343–353. Online: <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199687107.013.020>
- Klare, Michael – Volman, Daniel (2006): America, China & the Scramble for Africa's Oil. *Review of African Political Economy*, 33(108), 297–309. Online: <https://doi.org/10.1080/03056240600843048>
- Lanteigne, Marc (2014): *China's Peacekeeping Policies in Mali: New Security Thinking or Balancing Europe?* *NFG Working Paper*, (11), 1–23.
- Lawson, Marian L. – Schnepf, Randy – Cook, Nicolas: *The Obama Administration's Feed the Future Initiative*. [online], 2016. 01. 29. Forrás: sgp.fas.org [2024. 06. 01.].
- Lebovich, Andrew – van Heukelingen, Nienke: *Unravelling Turkish Involvement in the Sahel, Geopolitics and Local Impact*. [online], 2023. 07. 28. Forrás: clingendael.org [2024. 06. 01.].
- Maconachie, Roy – Binns, Tony (2007): 'Farming Miners' or 'Mining Farmers'? Diamond Mining and Rural Development in Post-Conflict Sierra Leone. *Journal of Rural Studies*, 23(3), 367–380. Online: <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2007.01.003>
- Mainguy, Claire (2011): Natural Resources and Development: The Gold Sector in Mali. *Resources Policy*, 36(2), 123–131. Online: <https://doi.org/10.1016/j.resourpol.2010.10.001>
- Marsai Viktor (2024): Rejtő nyomában II – Magyarország és a Magyar Honvédség csádi szerepvállalása. *SVKI Elemzések*, (7), 1–13.
- Mbow, Cheikh et al. (2021): Land Resources Opportunities for a Growing Prosperity in the Sahel. *Current Opinion in Environmental Sustainability*, 48, 85–92. Online: <https://doi.org/10.1016/j.cosust.2020.11.005>
- Medessoukou, Sylvain (2018): The Foreign Security Policy in Africa: France in Sahel Region. *American Scientific Research Journal for Engineering, Technology, and Sciences*, 47(1), 156–165.
- Microsoft Annual Report*. [online]. Forrás: microsoft.com [2025. 03. 01.].
- Financial Nigeria* [online]. Forrás: financialnigeria.com [2025. 01. 10.].
- Nadzharov, Alexander M. – Entina, Ekaterina G. (2023): Franco-Russian Great Power Rivalry in the Sahara-Sahel Region. *Russia in Global Affairs*, 21(3), 181–204. Online: <https://doi.org/10.31278/1810-6374-2023-21-3-181-204>
- Nourishing the world*. [online], 2020. Forrás: annualreports.com [2024. 05. 25.].
- OECD (2022): *Natural Resource Governance and Fragility in the Sahel*. Párizs: OECD Publishing. Online: <https://doi.org/10.1787/f95d6f2f-en>

- Oil and Gas in Africa. Reserves, Potential and Prospects of Africa* (2014). Amstelveen: KPMG.
- Ojo, M. O. – Adebunsi, B. S. (1996): The State of the Nigerian Petroleum Industry: Performance, Problems and Outstanding Issues. *Economic and Financial Review*, 34(3), 647–674.
- Pásztor Szabolcs (2020): Versenyfutás(ok) Afrikáért – Világ gazdasági integráció és marginalizáció? *Külgazdaság*, 64(9–10), 35–61. Online: <https://doi.org/10.47630/KULG.2020.64.9-10.35>
- Rajosefa, Laura (2023): *The Future of Strategic Competition in The Sahel Region. Placing Partnership First*. Alabama: Air University Press.
- Russia Embassies and Consulates*. [online]. Forrás: embassies.net [2024. 05. 24].
- Samaan, Jean-Loup (2021): *Gulf Countries and the Stabilization Efforts in the Sahel*. *AGDA Insight Research & Analysis*, (november), 1–11.
- Statista* [online]. Forrás: [statista.com](https://www.statista.com) [2024. 05. 26.].
- Statista* [online]. Forrás: [statista.com](https://www.statista.com) [2025. 02. 28.].
- Statista* [online]. Forrás: [statista.com](https://www.statista.com) [2025. 02. 18.].
- Sundar Pichai* [online]. Forrás: blog.google.com [2024. 07. 31.].
- Strategic Foresight Analysis Regional Perspectives NATO Report North Africa and the Sahel*. [online]. Forrás: act.nato.int [2024. 05. 25.].
- Tarrósy István (2019): A kínai „Övezet és Út Kezdeményezés” és Kelet-Afrika: geopolitikai térnyerés, infrastruktúra, függőség. *Területi Statisztika*, 59(6), 669–692. Online: <https://doi.org/10.15196/TS590604>
- Total Petroleum Imports to France from 2011 to 2023*. [online]. Forrás: [statista.com](https://www.statista.com) [2024. 06. 01.].
- Toumi, Abdennour (2020): *Recent French Interventions in the Sahel*. Ankara: ORSAM.
- US Geological Survey CEIC*. [online]. Forrás: ceicdata.com [2024. 05. 26.].
- U.S. Energy Information Administration (2020): *Petroleum & Other Liquids*. [online]. Forrás: eia.gov [2024. 06. 01.].
- United Arab Emirates Embassies and Consulates*. [online]. Forrás: embassies.net [2024. 05. 25.].
- United Kingdom Embassies and Consulates*. [online]. Forrás: embassies.net [2024. 05. 24].
- United States Embassies and Consulates*. [online]. Forrás: embassies.net [2024. 05. 22.].
- USAID (2020): *Power Africa. A U.S. Government-Led Partnership*. [online], 2020. 11. 30. Forrás: 2017–2020. [usaid.gov](https://www.usaid.gov) [2024. 06. 02.].
- Varga Márton (2016): A Száhel-övezet válsága. *Hadtudomány*, 26(E-szám), 70–82. Online: <https://doi.org/10.17047/HADTUD.2016.26.E.70>
- Vasa László (2020): Közép-Ázsia: Eurázsiai Gazdasági Unió vagy Övezet és Út? *Polgári Szemle*, 16(1–3), 333–350. Online: <https://doi.org/10.24307/psz.2020.0720>
- Vasa László (2024): Változó Közép-Ázsia: a pragmatizmus kényszere. *Pólusok*, 5(2), 2–18. Online: <https://doi.org/10.15170/PSK.2024.05.02.01>
- Vörös, Zoltán – Tarrósy, István (2020): China as a Peacekeeper: The Case of MINURSO. *Journal of International Studies*, 13(4), 143–154. Online: <https://doi.org/10.14254/2071-8330.2020/13-4/10>